

ken waarbij het roomskatholicisme werd afgedaan of gehegeld als bijgeloof en priesterbedrog, is vooral in de verlichtingseeuw gebruikelijk geweest, ze typeert natuurlijk niet zozeer de katholieke alswel de protestant die ze in de mond neemt. In het begin der negentiende eeuw heerste er onder de protestantse theologen een ontstellend gebrek aan kennis van de katholieke theologie, van de contemporaine, maar - en dat was nog meer te betreuren - ook van de vroegere, incl. de patres. Een pendant van het boek van F. C. Baur, 'Der Gegensatz des Katholizismus und Protestantismus' (1834), antwoord op Möhler's 'Symbolik' (1832), zou in de Nederlandse verhoudingen van de eerste drie decennia der eeuw ondenkbaar zijn zomin trouwens als er een Nederlandse Möhler te vinden was.

ORIENTERENDE LITERATUUR

Joannes Matthias Schrant. *Zijn autobiografische herinneringen* uitgegeven door G. Gorris. *Schant en de katholieke herleving*, door L. J. Rogier, Tilburg 1932 (Serie Studies van het Historisch tijdschrift, II).

G. Gorris, *J. G. le Sage ten Broek en de eerste fase van de emancipatie der katholieken*, 2 dln., Amst. 1947-1949.

L. J. Rogier, *Een stem der katholieke verlichting. Mengelingen voor Roomsche Katholijken 1807-1814*, Nijmegen-Utrecht 1954.

A. F. Manning, *De betekenis van C. R. A. van Bommel voor de noordelijke Nederlanden*, Utrecht-Antwerpen 1956.

E. Benz, *Kirchengeschichte in ökumenischer Sicht*, Leiden-Köln 1961, hoofdstuk III: 'Ideen zu einer ökumenischen Kirchengeschichtsschreibung', 39-74.

H. Jedin, ed., *Handbuch der Kirchengeschichte*, VI/1: *Die Kirche zwischen Revolution und Restauration*, Freiburg (enz.) 1971, deel 2: 'Die katholische Kirche und die Restauration', door R. Aubert, R. Lill, J. Beckmann, 105-310.

A. J. Rasker, *De Nederlandse hervormde kerk vanaf 1795. Haar geschiedenis en theologie in de negentiende en twintigste eeuw*, Kampen 1974, hoofdstuk III: 'Theologie der verlichting', 32-44.

R. Kottje, B. Möller, *Ökumenische Kirchengeschichte*, III (Mainz-München 1974), 357-360: "Von Sinn und Grenzen einer 'Ökumenischen Kirchengeschichte'".

J. A. Bornewasser, 'Mythical aspects of Dutch Anti-Catholicism in the Nineteenth Century'. In: J. S. Bromley, E. H. Kossmann, ed., *Britain and the Netherlands*, V (1975), 184-206.